

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: קיץ תשע"ג, 2013
מספר השאלון: 573,057203
נספחים: א – מדרש תמונה לשאלה 6
ב – מפה לשאלה 11

גאוגרפיה ופיתוח הסביבה ארץ-ישראל והמזרח התיכון

2 יחידות לימוד
הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון – גאוגרפיה של **ארץ-ישראל** – (28x2) – 56 נקודות
פרק שני – גאוגרפיה של **המזרח התיכון** – (22x2) – 44 נקודות
סה"כ – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש:
(1) אטלס אוניברסיטאי חדש, הוצאת יבנה, משנת 1993 ואילך
(**ללא המילון למונחי הגיאוגרפיה**).
(2) אטלס כרטא – פיזי, מדיני, חברתי, כלכלי, משנת 1993 ואילך.
(3) אטלס כרטא אוניברסלי.
(4) אטלס ישראל החדש – האטלס הלאומי **מהדורת 2008**.
(5) מפה של ארץ-ישראל 1:250,000.
(6) מפה גאולוגית של ארץ-ישראל 1:250,000 או 1:500,000.
- ד. הוראה מיוחדת: כדי להמחיש את תשובותיך היעזר בסרטוטים, חתכים וגרפים, לפי הצורך.
כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

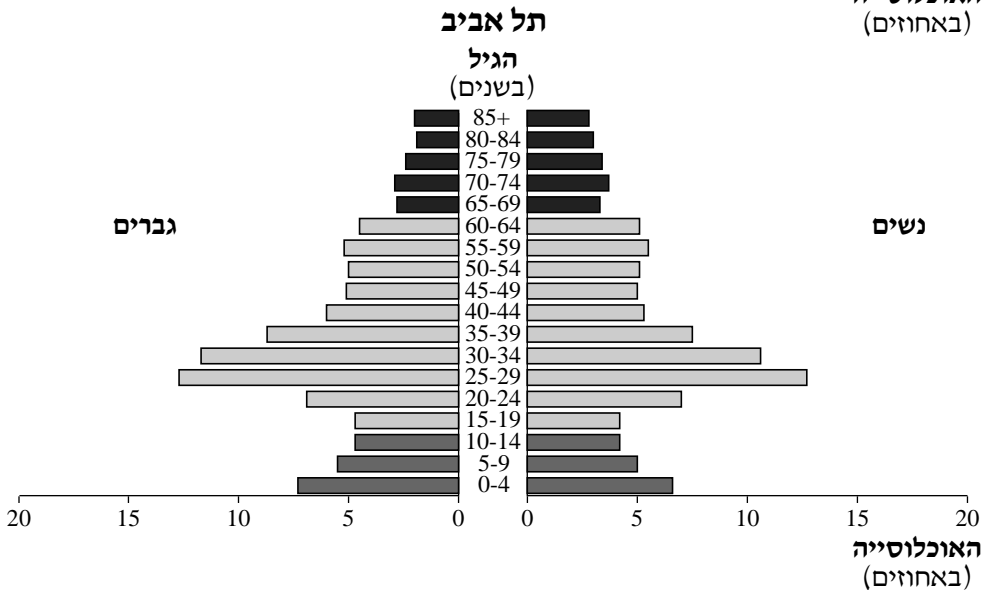
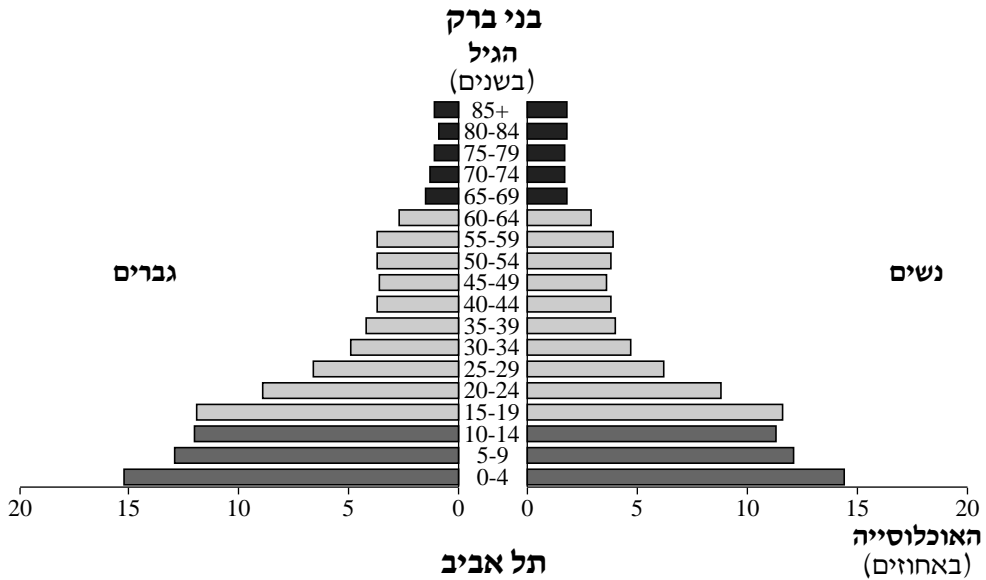
ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — גאוגרפיה של ארץ-ישראל (56 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 1-7 (לכל שאלה — 28 נקודות; מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

1. אוכלוסייה

עיין בשתי פירמידות הגילים שלפניך, המתארות את מבנה הגילים של האוכלוסייה בתל אביב ובבני ברק בשנת 2008, וענה על הסעיפים א-ג.

(מתוך אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: www.cbs.gov.il)

א. תאר שלושה הבדלים בין פירמידת הגילים של תל אביב לזו של בני ברק, הבדל אחד

בכל אחת משלוש קבוצות גיל אלה:

— 14-0 (ילדים ונוער)

— 39-25

— 65 ומעלה (קשישים)

(6 נקודות)

ב. בפירמידת הגילים של תל אביב: הסבר גורם אחד לגודל האוכלוסייה של כל אחת

מקבוצות הגיל המוצגות בסעיף א (בסך הכול — שלושה גורמים). (12 נקודות)

ג. העיר בני ברק היא דוגמה לתופעה של "בידול מרחבי" במטרופולין תל אביב.

הסבר מהו בידול מרחבי, ותאר השפעה אחת של התופעה על שימושי הקרקע

במרחב העירוני בבני ברק. (10 נקודות)

2. מים

קרא את הקטע שלפניך, וענה על שלושת הסעיפים א-ג שאחריו.

שים לב: הקטע עוסק בחורף 2011-2012.

רשות המים תשאב השנה מהכינרת רק מחצית מכמות המים הנשאבת ממנה בדרך כלל, והדבר צפוי להעלות את מפלס האגם עד סוף החורף.

צמצום השאיבה מתאפשר הודות לחורף הגשום שהיה בשנה שעברה, ומכיוון שישראל מספקת כיום כמחצית מצורכי המים לשימוש ביתי באמצעות מתקני התפלה.

במקביל חל גידול ניכר גם בשימוש במי קולחים, המספקים כיום כשליש מכלל צריכת המים לחקלאות. רוב מי הקולחים מגיעים ממתקן השפד"ן.

בהודעה שפרסמה רשות המים צוין שהשנה, בפעם הראשונה מאז שנת 2008, לא ירד מפלס הכינרת מתחת לקו האדום התחתון, אך עדיין חסרות כמויות של מים שיביאו את המפלס עד לקו האדום העליון.

על פי נתוני רשות המים, יש קשר ברור בין השימוש הגובר במים מותפלים לבין הגידול בשימוש במי קולחים. בעבר, אחת הבעיות בשימוש במי קולחים, שמקורם בעיקר ממים לשימוש ביתי, הייתה רמת המליחות הגבוהה שלהם. הגברת הניצול של מים מותפלים בשימוש הביתי הביאה לירידה גדולה

במליחות מי הקולחים ולשיפור איכותם.

(מעובד על פי: צפירי רינת, הארץ, 19/11/2012)

א. הסבר שלושה מן המושגים המסומנים בקו בקטע. (10 נקודות)

ב. הסבר על פי הקטע שלושה גורמים לעלייה הצפויה במפלס הכינרת. (9 נקודות)

ג. על פי הקטע, השימוש הביתי במים מותפלים אפשר עלייה בשימוש במי קולחים.

הסבר מדוע.

הצג גורם נוסף, שאינו מופיע בקטע, לעלייה בשימוש במי קולחים.

/המשך בעמוד 4/

(9 נקודות)

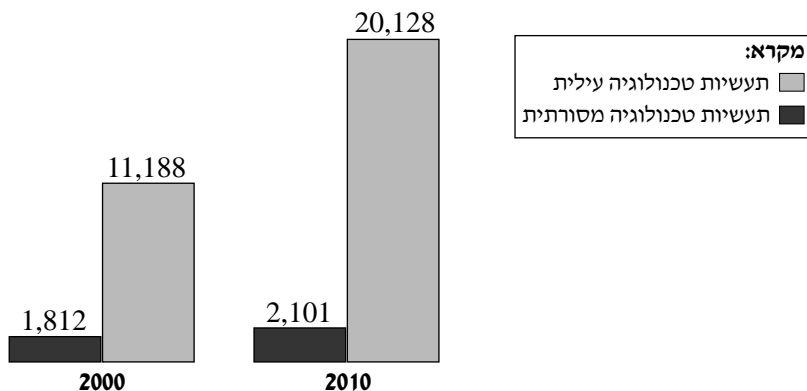
3. יצוא תעשייתי

בתרשים שלפניך מוצגים נתונים על יצוא תעשייתי מישראל לפי עוצמה טכנולוגית, בשנים 2000 ו-2010.

עיין בתרשים, וענה על הסעיפים א-ב שאחריו.

יצוא תעשייתי לפי עוצמה טכנולוגית

(במיליוני דולרים)

(מעובד על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה)

א. תאר את השינוי שחל ביצוא של תעשיות הטכנולוגיה העילית בין השנים 2000 ל-2010,

והסבר שני גורמים לשינוי זה. (10 נקודות)

ב. (1) השינוי שחל ביצוא של תעשיות הטכנולוגיה המסורתית בין השנים 2000 ו-2010 קטן.

הסבר מדוע. (6 נקודות)

(2) השינוי שחל ביצוא משפיע על מפעלי התעשייה המסורתית בישראל.

הצג שתי השפעות של השינוי על מפעלים אלה, והבא דוגמה להשפעת השינוי על

מפעל אחד. (12 נקודות)

4. ההתיישבות בנגב

א. הסבר מאפיין פיזי אחד ושני מאפיינים אנושיים המקשים על ההתיישבות בנגב.
(8 נקודות)

ב. ציין שלושה מאפיינים של הנגב המאפשרים פיתוח של ענפים כלכליים.
הסבר והדגם כיצד כל אחד מהמאפיינים שצינת תורם לפיתוח של ענף כלכלי בנגב
(ענף אחד לכל מאפיין; סך הכול – שלושה ענפים).
(12 נקודות)

ג. בשנת 2007 אישרה הממשלה את התכנית להקמת "עיר הבה"דים" בנגב.
הסבר מהי תכנית זו, והצג שתי דרכים שבאמצעותן היא יכולה לסייע לפיתוח הנגב.
(8 נקודות)

5. תכנית מתאר ארצית – אטלס ישראל החדש

א. הסבר מהי תכנית מתאר ארצית. (7 נקודות)

ב. עיין במפה א – תכנית מתאר ארצית משולבת לתכנון ובנייה, תמ"א 35, בעמוד 116
באטלס ישראל החדש.

ציין את חמשת סוגי המרקמים הנכללים בתכנית המתאר.
הסבר שתי מטרות לחלוקת המרחב של ישראל לאזורי מרקם שונים.
(11 נקודות)

ג. עיין במפה ב (ב ר 2) – עקרונות ראשיים של תמ"א 35, בעמוד 116 באטלס ישראל החדש.
במפה ב 1 נראה עקרון תכנון ראשי של תמ"א 35 – ריכוז הבנייה בארבעה אזורים
מטרופוליניים.

תאר את שתי המטרות של עקרון תכנון זה.
הסבר כיצד עקרון התכנון הנראה במפה ב 2 משלים מטרות אלו.
(10 נקודות)

במפה הסכמטית שלפניך מתואר התוואי של מנהרות הכרמל. בתמונה שבנספח א נראה מחלף נווה שאנן (הסמוך למנהרות הכרמל). עיין במפה ובתמונה, וענה על שלושת הסעיפים א-ג.

- א. תאר את התוואי של מנהרות הכרמל. (6 נקודות)
- ב. הסבר שלוש מטרות של כריית מנהרות הכרמל. (11 נקודות)
- ג. המחלף הנראה בתמונה שבנספח א הוא חלק מהמיזם (פרויקט) של מנהרות הכרמל. ציין שימוש קרקע נוסף הנראה בתמונה, והסבר כיצד המחלף משלים שימוש קרקע זה וכיצד הוא מתחבר בו. (11 נקודות)

שים לב!

שאלה 7 מיועדת לתלמידים שקראו את המאמר: "מחצבות עזובות במרחב חיפה: ממפגע סביבתי לנכס ציבורי" מאת תמר מילגרומ, (באתר www.schools.kotar.co.il)

7. מאמר – "מחצבות עזובות במרחב חיפה: ממפגע סביבתי לנכס ציבורי"
- א. תאר שלושה מפגעי סביבה שמחצבות עזובות גורמות. (9 נקודות)
- ב. הסבר את ההבדל בין המושג "הסְדֵרֶת מחצבות" לבין המושג "שיקום מחצבות". (7 נקודות)
- ג. תאר דרך לשיקום של מחצבה בשטח פתוח, ודרך לשיקום של מחצבה בשטח בנוי. הבא דוגמה למחצבה ששוקמה בכל אחת מן הדרכים. (12 נקודות)

פרק שני — גאוגרפיה של המזרח התיכון (44 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 8-12 (לכל שאלה — 22 נקודות; מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

8. אוכלוסייה

- א. במזרח התיכון יש אוכלוסייה מגוונת מאוד. הצג שני גורמים המסבירים מגוון זה. (8 נקודות)
- ב. הכורדים הם אחת מקבוצות האוכלוסייה במזרח התיכון. הם מתגוררים בהרי כורדיסטן, המשתרעים על פני מדינות אחדות.
- (1) ציין את שמות המדינות שבהן נמצאים הרי כורדיסטן. (4 נקודות)
- (2) ציין שני מאפיינים פיזיים של הרי כורדיסטן. הסבר יתרון אחד או חיסרון אחד שיש לכל אחד מהמאפיינים שציינת עבור תושבי האזור. (10 נקודות)

9. חקלאות

- א. תאר שלושה מאפיינים של החקלאות המסורתית במזרח התיכון. (9 נקודות)
- ב. אובדן של שטחים חקלאיים הוא אחד מהקשיים בפיתוח החקלאות במזרח התיכון.
- (1) הסבר שלושה גורמים לאובדן של שטחים חקלאיים באזור. (9 נקודות)
- (2) תאר דרך אחת שבאמצעותה מדינות האזור מתמודדות עם קושי זה. (4 נקודות)

10. זיהום הים התיכון

- א. תאר שלושה מאפיינים פיזיים של הים התיכון, אשר הופכים אותו רגיש במיוחד לזיהומים. (8 נקודות)
- ב. תאר שני גורמים אנושיים לזיהום הים התיכון. (6 נקודות)
- ג. יש שתי גישות בנוגע למניעת זיהום ימים:
- גישת "עקרון הזהירות המוקדמת"
- גישת "כושר הקיבול הסביבתי"
- הסבר כל אחת מן הגישות האלה.
- קבע איזו גישה אומצה במסגרת "אמנת ברצלונה", והסבר את קביעתך. (8 נקודות)

11. מצרים

- עיינ במפה שבנספח ב ובמפות באטלס, וענה על שני הסעיפים א-ב.
- א. תאר את התפרוסת של הערים החדשות במצרים, והסבר שתי סיבות להקמתן. (11 נקודות)
- ב. בערים החדשות מתגוררים כיום עשרות אלפי תושבים בלבד. הסבר שלושה קשיים באכלוסן של הערים החדשות. (11 נקודות)

שים לב!

שאלה 12 מיועדת לתלמידים שקראו את המאמר:
"נשים במזרח התיכון בפתח המאה ה-21 – תהליכי שינוי ואתגרים" מאת אליזבת פרניה,
בתוך: **המזרח התיכון בפתח המאה ה-21** – מבחר מאמרים בגיאוגרפיה לחטיבה העליונה.

12. מאמר – "נשים במזרח התיכון בפתח המאה ה-21 – תהליכי שינוי ואתגרים"
מחברת המאמר טוענת כי חל שינוי ניכר בחברה הפטריארכלית במזרח התיכון.
- א. תאר שלושה תחומים שבהם שינוי זה בא לידי ביטוי במדינות המזרח התיכון. (11 נקודות)
- ב. הסבר שלושה גורמים שאפשרו את השינוי. (11 נקודות)

בהצלחה!

מאונגרפייה, קיץ תשע"ג, מס' 573.057203
الجغرافية، صيف 2013، رقم 573

נספח א: מדרש תמונה — מנהרות הכרמל המלח "א" : تحليل صورة — نفق الكرمل

צילום: Albatros Aerial Perspective
תצלום:

נספח ב: מצרים – ערים ואזורי פיתוח

